

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

Iphondo leMpuma Kapa: Isebe leMfundo
Provinsie van die Oos Kaap: Departement van Onderwys
Porafensie Ya Kapa Botjhabela: Lefapha la Thuto

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITI YA 12

LOETSE 2025

**SESOTHO PUO YA LAPENG – PAMPIRI YA 3
TATAISO YA HO TSHWAYA**

MATSHWAO: 100

Tataiso ena ya ho tshwaya e na le maqephe a 14.

KAROLO YA A: MOQOQO**POTSO YA 1****Dintlha tsa tataiso ya meqoqo****1.1 Leo letsatsi le ile la ntshulafalla haholo!**

Mofuteng ona wa moqoqo, mohlalobuwa o lokela ho re qoqela ka botlalo se ileng sa mo etsahalla, se bakileng hore letsatsi leo le be bosula ho yena.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a qolle ketsahalo e ileng ya mo etsahalla.
- Mohlahlobuwa a ka bua ka thuto eo a ithutileng yona ketsahalang eo. [50]

1.2 Mathata a bakwang ke dibaka tsa ho nwella tse haufi le dikolo.

Mofuteng ona wa moqoqo mohlalobuwa o nahanisisa ka mathata a bakwang ke dibaka tsa ho nwella tse haufi le dikolo.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka moo dibaka tsa ho nwella tse haufi le dikolo di bakang mathata kateng.
- Mohlahlobuwa a ka fana ka tharollo ka bothata bona. [50]

1.3 Dibaka tsa ho hlatswetsa makoloi ke theho ya mosebetsi empa di baka tshenyo ya metsi.

Mofuteng ona wa moqoqo mohlalobuwa o hlahisa mahlakore a mabedi a taba, mme o tshehetsa ka dintlhase utlwahalang.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a ka bua ka moo ho hlatswa makoloi ho hlahisang mesebetsi ka teng.
- A ka boela a qoqa ka moo ho hlatswa makoloi e leng tshenyo ya metsi ka teng.
- A hlahise ntlhakemo ya hae mabapi le ho hlatsuwa ha makoloi. [50]

1.4 Pherekano ya mohla oo ke tla e lebala kgale.

Moqoqong ona mohlalobuwa o lokela ho re qoqela ka se ileng sa etsahala ha a tla iphumana a ferekane.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a ka bua ka ketsahalo e ileng ya etsa hore a ferekane.
- A ka qoqa ka maikutlo ao a bileng le ona ka letsatsi leo. [50]

1.5 Na ho kena matsholong a boipelaetso ke mokgwa o nepahetseng wa ho fumana ditshebeletso metseng ya mahaeng?

Moqoqong ona mohlalobuwa o kgetha lehlakore la hae mme a le tshehetse ka dintlha tse utlwahalang.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa ya dumellanang le sehlooho a ka hlalosa ka moo ho kena matsholong ho ka bang bohlokwa ho fumaneng ditshebeletso.
- Ya hananang le sehlooho a ka hlahisa bobbe bo tliwang ke matsholo a boipelaetso ho fumaneng ditshebeletso.

[50]

1.6 Seshwantsho sa 1.6, 1.7 le sa 1.8

Moqoqong ona mohlalobuwa o boha setshwantsho, mme a iqapele sehlooho ka mohopolo o qholotswang maikutlong.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe, ho latela moelelo oo mohlalobuwa a o fumanang ka setshwantsho

[50]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 50

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 50]

Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE LE MORALO		28–30	22–24	16–18	10–12	4–6
(Tshekatsheko ya sehlooho) tlhophiso ya mehopolo le dintlha, kelohloko ya baamohedi ba ditaba, maikemisetso le maemo	Boemo bo hodimo	- Nehelano e bontshang kutlwisiso e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang - Mehopolo e bontsha boqhetseke, e phephetsa monahano mme ke e sutsitseng; - e hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang/babatsehang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	- Nehelano e ralehileng hantle haholo; - Mehopolo e tsamaellana le sehlooho ka botlalo, e a kgahlisa mme e na le bopaki ba mehopolo e sutsitseng; - e hlophisitswe hantle haholo ka tsela e ikgethang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	- Nehelano ke e kgotsofatsang ditlhoheho - Mehopolo e momahane ka tsela e kgotsofatsang le e kgodisang - e hlophisitswe ka tsela e utlwisisehang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	- Nehelano e momahane mona le mane - Mehopolo ke e seng ya boiqapelo mme e sa hlakang - Ho na le bopaki bo seng bokae ba tlhophiso le momahano ya mosebetsi	- Nehelano e tswile lekoteng ho hang - Mehopolo ke e sa tsepamang e dubakaneng - Ha e utlwahale mme dintlha di a phetakakwa - Ha e a hlophiswa ka tshwanelo le momahano ha e yo
MATSHWAO A 30						

		25–27	19–21	13–15	7–8	0–3
	Boemo bo tlase	- Nehelano e tswileng matsoho le ha e haellwa ke dintlha tse ikgethang tsa moqoqo o babatsehang - Mehopolo ke e sutsitseng mme e bontsha boqhetseke; - e hlophisitswe hantle ka tsela e bontshang bokgoni mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	- Nehelano e radilweng hantle - Mehopolo ke e loketseng mme e thahasellisang - e hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	- Nehelano e a kgotsofatsa le ha e sa hlaka mona le mane - Mehopolo e momahane le ho kgodisa ka tsela e mahareng; ho na le tlhophiso le momahano e itseng ho kenyeditswe le selelekela, mmele le qetelo.	- Nehelano bohola e tswile lekoteng - Mehopolo ha e a momahana ka tshwanelo mme e a lahlehisa - Nehelano ha e na bopaki ba tlhophiso le momahano	- Boiteko ha bo yo ba ho arabela sehlooho - Mehopolo e tswile lekoteng ka ho phethahala, ha e a nepahala nehelano ha e a tsepama sehloohong, mme e dubakane
Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
PUO, SETAEL E LE TOKISO YA DIPHOSO	Boemo bo hodimo	14–15	11–12	8–9	5–6	0–3
Sehalo, rejisetara, setaele, tlotlontswe ke tse lokelang sepheo/ tshusumetso le maemo, kgetho ya mantswa, tshebediso ya puo le tlwaelo,		- Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo ka tsela e babatsehang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - tshebediso ya hae ya puo e a ikgetha, mme e bontsha boitshepo ka tsela e tsotshang - o sebedisitsesehalo se matla mme se susumetsang ka tsela e ikgethang	- Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo haholo; - tshebediso ya puo e matla mme ho sebedisitswe sehalo se loketseng ka nako tsohle; - bohola ba mosebetsi ha o na diphoso tsa	- Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - tshebediso ya puo ke e loketseng, mme e fetisa moelelo ka tshwanelo - puo ya bonono ke e loketseng mme e	- Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - puo e sebedisitswe feela ka tsela ya motheo; - sehalo mmoho le moelelo o hlahiswang ke	- Puo e sebedisitsweng ha se e utlwisisehang; - sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepheo le maemo; - tshebediso ya tlotlontswe e

matshwao a ho bala le mopeleto		- o batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto - o radilwe ka bokgoni bo tsotegang	tshebediso ya puo le mopeleto - o radilwe hantle ka tshwanelo	sebedisitswe ka tshwanelo - O radilwe ka tsela e mahareng feela	tema ke tse sa lokelang; - ho sebedisitswe tlotlontswe ya motheo feela	haellang haholo hoo nehelano e sa utlwisiseheng
MATSHWAO A 15	Boemo bo tlase	13 - Tshebediso ya puo ke e nepahetseng mme e susumetsang sehalo sa tema - e batla e hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto - e radilwe ka bokgoni bo tsotegang	10 - Tshebediso ya puo ke e sefutho mme e loketseng maemo - sehalo ke se matla mme se loketseng - ho na le diphoso tse seng kae tsa puo le tsa mopeleto - e radilwe hantle	7 - Tshebediso ya puo ke e kgotsofatsang le ha ho na le ho sa tsamaelane mona le mane - kakaretso sehalo ke se loketseng le ha puo ya bonono e le e haellang	4 - Puo ke ya motheo feela mme e sebedisitswe ka tsela e haellang - popeho ya dipolelo ke e tshwanang e se nang motswako - tlotlontswe e haella haholo feela	
SEBOPEHO		5	4	3	2	0–1
Makgetha a tema: Popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana le bolelele bo hlokehang MATSHWAO A 5		- Kgodiso ya sehlooho ke e babatsehang - katoloso ya dintlha ke e ikgethang - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e ikgethang	- Dintlha ke tse loketseng mme tse hodisang sehlooho - momahano e bopilweng ke e supang bokgoni - dipolelo le diratswana di loketse nehelano mme di fapafapanngwa ka tshwanelo	- Dintlha tse loketseng di hodisa sehlooho ka tsela e mahareng - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng - moqoqo o ntse o hlahisa moelelo	- Tse ding tsa dintlha ke tse utlwahalang - dipolelo le diratswana di na le diphoso - Moqoqo o a utlwisiseha le ha o le diphoso	- Dintlha tsa bohlokwa di a haella - dipolelo le diratswana tse hlahisitsweng ke tse fosahetseng - moqoqo ha o na moelelo o lebelletsweng
MATSHWAO		40–50	30–39	20–29	10–19	0–9

KAROLO YA A: MOQOQO**MATSHWAO A SEBEDISWANG HO BONTSHA DIPHOSO HA HO TSHWAUWA MOQOQO
SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:****SEKALA SA HO TSHWAYA MOQOQO****MATSHWAO: {50}**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo / dikgutsufatso
Dikahare le Moralo	30	DM =
Puo, Setaele le Tokiso ya diphoso	15	PST =
Sebopeho	5	Seb =
Matshwao ohle	50	

Ditaelo ho motshwai:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka sehlooho se le SENG feela karolong ya A.
- Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya tema e nngwe le e nngwe.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tsena tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho ya ka kgato ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a tshebediso ya puo ho fella kgatong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a sebopeho ho fella kgatong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema

Batshwai ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka hodima lentswe/polelo ka tshebediso ya matshwao a latelang:

- / bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arohana;

- -,+ bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- **Mn** bakeng sa mongolo (orthography) o fosahetseng;
- **Mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- **Mt** bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswe letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- **P** bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amoheleheng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe le/e siilweng pakeng tsa mantswe a mang;
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha/ho arola diratswana

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO**POTSO YA 2****2.1 LENGOLO LA SETSWALLE/ SETLWAEDI****Sebopeho**

- Aterese e nngwe, ya mongodi, mme e ngolwa e qala hodimo bohareng ba leqephe ho tloha letsohong le letshehadi ho ya ho le letona.
- Aterese e ngolwa ka mokgwa wa boloko, ha ho ngolwe matshwao a puo, ntle le ha ho sebedisitse aterese ya lebokoso la poso.
- Aterese ya moamohedi ha e hlahiswe mofuteng ona wa lengolo.
- Ka mora mohla ho tloha mola, ebe ho tla tumedisoe, yona e ngolwa ka letsohong le letshehadi, haufi le moo leqephe le qalang. Hlokomela hore ha ho ngolwe letshwao la puo ka mora tumedisoe
- Seratswana sa selelekela se lokela ho ba sekgutshwane, mme se omele ditaba kapa se totobatse sepheo sa lengolo.
- Mmele wa lengolo o ahwe ka diratswana tse seng kae, di ka ba tharo kapa ho feta, mme mona ke moo ya ngolang a nontshang taba tsa hae tse mabapi le sehlooho sa lengolo.
- Qetelo ya lengolo ke e kgutshwane ka tlwaelo, mme e phethela ditaba.
- Lengolong la setlwaedi ha ho hlokehe hore o ngole fane ya hao.

Dikahare tse ka lebellwang:

Mohlalobuwa o ngola lengolo leo ho lona a kopang batswadi ho mo rekela diaparo tseo a tlang ho di tena moketjaneng wa tumedisoe ya baithuti.

[25]**2.2 LENGOLO LA SEMMUSO****Sebopeho**

- Aterese di pedi.
- Aterese ya mongodi wa lengolo e ngolwa ho tloha mahareng a leqephe ho leba letsohong le letona, e nto latelwa ke letsatsi, kgwedi le selemo.
- Aterese ya ya ngollwang e ngolwa ka letsohong le letshehadi. E qala ka maemo a tshebetso a ya ngollwang ebe ho latela aterese ya hae ka botlalo.
- Tlasa aterese ho ngolwa tumedisoe (Monghadi, mofumahadi kapa mofumahatsana), ka botlalo, e seng dikgutsufatso (Mong/ Mof)
- Tlasa tumedisoe ho ngolwa mola wa sehlooho – o totobatsang sepheo sa lengolo leo.
- Kamora mola wa sehlooho ho ngolwa seratswana sa selelekela seo e leng ntshetsopele ya ditaba.
- Qetelo ke ya semmuso, mme e ngolwa e le “Ka botshepehi, ka boikokobetso”.
- Ya ngolang o lokela ho saena pele, a nto ngola lebitso la hae ka botlalo ka tlase.

Dikahare tse ka lebellwang:

Mohlalobuwa a kope motshwari wa Eskom ho se kgaole matlakase. A totobatse mabaka a mo qosang ho etsa kopo ena. A totobatse ditlamorao tse [25]
ka bakwang ke ho kgaolwa ha motlakase.

2.3 PUISANO

Ena ke tema e ngolwang ho hlalisa puisano e teng dipakeng tsa batho ba babedi kapa ho feta.

Sebopeho:

- Puisano e ngolwa kamehla e le ho puo ya mmui, empa matshwao a di-a-bulwa-di-a-kwalwa ha a sebediswe. Di ka sebediswa feela ha a qotsitse sebui se itseng.
- Lebitso la sebui le ngolwa ka letsohong le letshehadi la leqephe, le bile le latelwa ke letshwao la kgutlo pedi.
Polelo e nngwe le e nngwe e lokela ho ba karabelo ya polelo e sa tswa buuwa.
- Sehlo le puo tse sebediswang di tla itshetleha kamanong ya dibui.

Dikahare tse ka lebellwang:

Mohlalobuwa o ngola ka puisano e dipakeng tsa metswalle e mmedi, e qetelaneng kgale, mme ba hopotsana ka tsa matsatsi a fetileng. [25]

2.4 TSA BOPHELO BA MOFU

Ena ke nalane eo ho yona ho ngolwang tse amanang le mofu mme di ngolwa ke e mong wa lelapa kapa ya kopilweng ho etsa jwalo, eseng mofu.

Matshwao a ikgethang a sebopeho sa tema ena

- Mabitso a mofu: mofu ke mang mme batswadi ba hae ke bomang.
- Tlhaho ya hae: letsatsi la tswalo, selemo le sebaka mooa hlahetseng teng.
- Tsa kgolo ya mofu: dithuto, mosebetsi le lenyalo.
- Tsa lefu la hae: sesosa sa lefu le letsatsi la lefu.
- Mabalalo; bao a ba siyang.
- Theneketso ya seboko.

[25]

2.5 EMEILI

Molaetsa wa imeili ke tsela e ntjha ya moraorao, e kgemang mmoho le thekenoloji e sebediswang kajeno. Molaetsa ona o ngolwa ka dikhomputa le ka diselefounu. Sepheo se seholo sa molaetsa wa imeili ke ho fetisa ditaba ka potlako.

Sebopeho

- Mongodi le mongollwa ba lokela ho ba le diaterese tsa imeili.
- Diaterese tsa batho ba bang ba ka romellwang molaetsa oo, di ba le sebaka sa tsona ka tlasa ya ya romellwang molaetsa. Sebaka seo se hlahiswa ka ditlhaku Cc, mme diaterese tsa imeili tsa batho bao di a hlahella.
- Ho ka boela ha ba le batho ba bang hape ba ka romellwang molaetsa oo empa diaterese tsa diimeile tsa bona di sa hlahelle moo molaetseng, mme sebaka seo se hlahiswa ka ditlhaku Bcc.
- Ka mora sebaka sa diaterese ho ba le sebaka sa ho ngola sehlooho sa molaetsa. Sehlooho sa molaetsa wa imeili se lokela ho ngolwa hantle, se hlake, se utlwisisehe.
- Ka tlasa sehlooho ho latela sebaka sa ho ngola molaetsa.
- Ditumediso e be tse kgutshwane kaha ho bolokwa nako.
- Qetelo e be ya semmuso, 'Ka botshepehi', 'Wa hao ka boikokobetso', jj.

[25]**2.6 TEKOLOKAKARETSO**

Ke mofuta wa tema o kang kgutsufatso mme o hlahisa maikutlo a akaretsang a motho ka sebaka se itseng.

Sebopeho

- E ngolwa ho hlaha ntlhakemong ya mongodi mme o sebedise maemedi a motho wa pele kapa a mmui.
- Ntlhakemong ya hae mongodi a hlahise mahlakore ka bobedi, tse ntle le tse mpe tsa seo a ngolanga ka sona.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Mohlahlobuwa a fane ka kgutsufatso ya sebaka sena.
- Mohlahlobuwa a hlahise lehlakore le letle le le lebe la sebaka sena.
- Pheletsong a hlahise maikutlo a ahlolang hodima seo a ngolanga ka sona, le ditshisinyo di ka kenyelletswa.

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B (25 x 2):****[50]****MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA:****100**

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO Tshekatsheko ya sehlooho le mehopolo Tlhophiso ya mehopolo Kelohloko ya maikemisetso, baamohedi ba ditaba, le maemo MATSHWAO A 15	13–15 - Nehelano e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang - Mehopolo e matla e butswitseng - Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta ona wa tema - Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong - Mehopolo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositsweng ka botebo, mme dintlha di tshehetsa sehlooho - Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa	10–12 - Nehelano e ntle haholo e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta ona wa tema - Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong - Mehopolo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositsweng ka botebo, mme dintlha di tshehetsa sehlooho - Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa	7–9 - Nehelano e lekaneng e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema - Nehelano ha e a tsepama sehloohong ka ho phethahala ho na le ho kgera ho itseng - Mehopolo le dikahare di na le momahano e amohelehang - Ke dintlha tse itseng feela tse tshehetsang sehlooho - Ka kakaretso sebopeho ke se loketseng empa se nang le diphoso tse itseng	4–6 - Nehelano ya motheo e bontshang tsebo ya makgetha a itseng feela a mofuta ona wa tema - Nehelano e na le tsepamo e itseng feela sehloohong empa e a kgera - Mehopolo le dikahare ha se ka mehla di momahaneng - Sehlooho se tshehetswa ke dintlha tse itseng feela - Sebopeho se foofo feela, mme se na le bohlotso bo boholo	0–3 - Nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema - moelelo o nyotobetswa ke ho kgera ho hoholo - Mehopolo le dikahare ha di na momahano - Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshehetsang sehlooho - Ha ho na boiteko bo entsweng ho sebedisa sebopeho se nepahetseng

PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO	9–10	7–8	5–6	3–4	0–2
Sehalo, rejisetara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantswa, matshwao a ho bala le mopeleto MATSHWAO A 10	- Sehalo, rejistara, setaele, le tlotlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo - Tshebediso ya puo e nepahetse e bile e bopehile hantle - Nehelano ha e na diphoso	- Sehalo, rejistara, setaele, le tlotlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo - Ka kakaretso tshebediso ya puo ke e nepahetseng e bileng e bopehile hantle - Tshebediso ya tlotlontswe e ntle haholo - Nehelano boholo ha e na diphoso	- Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo - Nehelano e na le diphoso tse itseng tsa tshebediso ya puo - Tshebediso ya tlotlontswe ke e lekaneng - Diphoso ha se tse nyotobetsang moelelo	- Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo hantle - Tshebediso ya puo e fosahetse e bile e tletse diphoso tse ngata - Tshebediso e seng kae ya tlotlontswe - Moelelo o nyotobetse	- Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo - Nehelano e tletse diphoso e dubakane - Tlotlontswe ha e dumellane le maemo - Moelelo o nyotobetse haholo
MATSHWAO	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4

**KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE TELELE
 SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:
 SEKALA SA HO TSHWAYA DITEMA TSA KGOKAHANO
 MATSHWAO: [25]**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Moralo ke Sebopelo	15	DMS =
Puo, Setaele le Tokiso ya diphoso	10	PST =
Matshwao ohle	25	

Ditaelo ho motshwai:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka dihlooho tse PEDI karolong ena.
- Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya tema e nngwe le e nngwe.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tsena tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho ya ka kgato ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a tshebediso ya puo ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a sebopelo ho fella kगतong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema

Batshwai ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka thoko ka tshebediso ya matshwao a latelang:

- / bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arolwa;
- -,+ bakeng sa ho kopanya mantswe a arotsweng empa a ngolwa a kopane;
- **Mn** bakeng sa mongolo (Orthography) o fosahetseng;
- **Mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- **Mt** bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswe letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- **P** bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng / e sa amoheleng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe le / e siilweng pakeng tsa mantswe a mang.
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha.